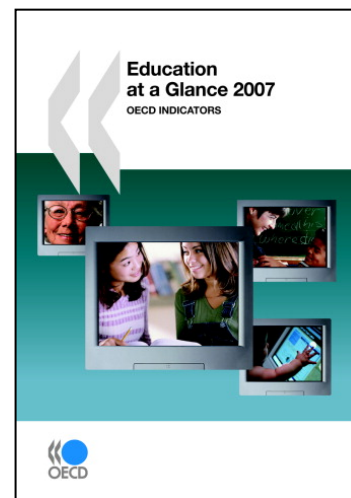

Education at a Glance 2007: OECD Indicators

Summary in Czech

Pohled na školství v ukazatelích OECD – vydání 2007

Přehled v českém jazyce

- Ročenka *Pohled na školství* je stručným přehledem údajů o vzdělávacích systémech v zemích OECD a dalších partnerských státech. Zaměřuje se na tyto klíčové oblasti: účast na vzdělávání a dosažené vzdělání, výdaje na vzdělávání, celoživotní učení a podmínky učitelů a žáků.
- Vydání pro rok 2007 se věnuje především terciárnímu vzdělávání a ukazuje, že přes jeho prudký rozvoj se doposud nezdá, že by docházelo k inflaci vzdělání.
- *Pohled na školství* se poprvé věnuje problematice efektivity vzdělávání a upozorňuje, že bude nutné vynaložit určité úsilí, pokud má vzdělávání projít stejnou reformou typu hodnota-za-peníze, k jaké došlo v ostatních profesích.

Ročenka OECD *Pohled na školství* je shrnutím údajů o vzdělávání a jejich analýzou a poskytuje bohatý, porovnatelný a aktuální soubor ukazatelů vzdělávacích systémů ve 30 členských zemích OECD a několika partnerských ekonomikách. Hlavní témata, kterými se zabývá, jsou:

- Účast na vzdělávání a dosažené vzdělání
- Veřejné a soukromé výdaje na vzdělávání
- Stav celoživotního učení
- Podmínky žáků a učitelů

Vydání 2007 zkoumá dopady rozšiřujícího se terciárního vzdělávání na trhy práce. V posledních desetiletích se počet absolventů s vyšším vzděláním v zemích OECD výrazně zvýšil, ale je rostoucí množství dobře vzdělaných pracovníků vyváženo vznikem dobře placených pracovních míst? Nebo budou jednou všichni s vysokoškolským titulem pracovat za minimální mzdu? Na základě posledních údajů a ukazatelů porovnatelných napříč zeměmi OECD ukazuje *Pohled na školství za rok 2007*, že rozšiřování terciárního vzdělávání má pozitivní vliv na jednotlivce a na národní hospodářství a že dosud neexistují žádné náznaky „inflace“ hodnoty vzdělání.

Pohled na školství poprvé zkoumá i otázku efektivit vzdělávání (Ukazatel B7). Přestože má tento ukazatel stále jen informativní charakter, poukazuje na míru úsilí potřebnou k tomu, aby oblast vzdělávání prošla podobnou proměnou jako ostatní profese a aby v době rostoucího tlaku na veřejné rozpočty poskytovalo vzdělání vyšší zhodnocení investovaných prostředků.

Hlavní závěry tohoto vydání:

V zemích OECD došlo k výraznému nárůstu počtu osob dosahujících sekundárního vzdělání

Ve 22 z 29 zemí OECD a v partnerských státech jako Estonsko, Izrael, Ruská federace a Slovinsko má v současnosti 60 či více procent dospělých dokončené alespoň vyšší sekundární vzdělání, přičemž 26 % dosáhlo terciárního vzdělání. Z analýz dále vyplývá, že:

– Podíl 25–34letých, kteří dosáhli vyššího sekundárního vzdělání, je v členských zemích OECD průměrně o 13 procentních bodů vyšší než u věkové skupiny 45–54letých.

– Ve všech zemích OECD mají mladší dospělí (25–34letí) více než třikrát větší šanci získat titul v přírodních vědách, než starší dospělí (55–64letí). V případě technických oborů je však tento poměr nižší než dvě. V Dánsku, Maďarsku, Německu a Norsku bude trh práce brzy opouštět více techniků, než do něj v posledních letech vstoupilo.

– Mladé lidi více přitahují společenské vědy, obchod a právo. Tyto obory absolvovala skoro jedna třetina dospělé populace, přičemž mezi mladšími

Tabulka A1.1a. Nejvyšší dosažené vzdělání u dospělých (2005)

dospělými je téměř 3,5krát více absolventů těchto oborů než mezi staršími dospělými.

– Poměr mladších a starších mezi studujícími pedagogiku se v zemích OECD blíží jedné. V Dánsku, Německu, Nizozemsku, Spojeném království a Švédsku je tento poměr nižší než jedna, což naznačuje možné problémy při hledání nových učitelů, jelikož starší generace v nadcházejících letech odejde do důchodu.

Ale mezi 15letými žáky všeobecných a odborných programů jsou patrné rozdíly ve výsledcích

Výsledky PISA ukazují, že v 9 z 10 zemí OECD, za něž byly k dispozici údaje, dosahují 15letí žáci odborných a přípravných programů statisticky významně horších výsledků v matematice než 15letí žáci všeobecných programů. V průměru za země OECD dosahují 15letí ve všeobecných programech o 45 bodů více a po vyloučení vlivu socio-ekonomických faktorů jsou jejich výsledky stále ještě o 27 bodů lepší.

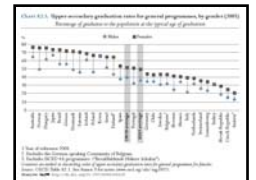
Více mladých lidí dosahuje vyššího sekundárního vzdělání a rovnováha pohlaví se posunuje

Od roku 1995 se v zemích OECD se srovnatelnými údaji míra graduace na vyšší sekundární úrovni vzděláním zvýšila v průměru o 7 %. Ve 21 z 24 zemí OECD přesahuje 70 %, přičemž ve Finsku, Irsku, Japonsku, Koreji, Německu, Norsku a Řecku se rovná nebo převyšuje 90 %. Současně se snižuje propastný rozdíl mezi mírou graduace v Mexiku a Turecku a v ostatních zemích OECD.

– Ženy mají nyní větší šanci, že dosáhnou vyššího sekundárního vzdělání, než muži – to je obrat v historických zvyklostech. Míra graduace žen je nižší jen v Koreji, Švýcarsku a Turecku; a pouze v partnerském Slovinsku se míry graduace mužů a žen rovnají.

– I když v mnoha zemích mají muži větší šanci studovat v odborném proudu vzdělávání, v téměř polovině zastoupených zemí buď není žádný rozdíl, nebo je podíl žen v tomto proudu vzdělávání vyšší.

[Graf A2.3. Míry graduace u všeobecných programů na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání podle pohlaví \(2005\)](#)

Počty absolventů terciárního vzdělávání se také zvyšují

Ve 24 zemích OECD s porovnatelnými údaji v průměru 36 % studentů absolvuje tradiční vysokoškolské studium. Ve Finsku, Itálii, Portugalsku, Rakousku, Slovenské republice a Švýcarsku se míra graduace během posledních 10 let zdvojnásobila. Mezi zeměmi však existují značné rozdíly v mírách graduace na úrovni univerzitního vzdělání a na úrovni odborně orientovaného terciárního vzdělání. Ukazatele dokládají, že:

– Míra graduace na úrovni univerzitního vzdělání se pohybuje od zhruba 20 a méně procent v Německu, Rakousku a Turecku až po více než 40 % v Austrálii, Dánsku, Finsku, na Islandu, v Itálii, Nizozemsku, Norsku, na Novém Zélandu a v Polsku. Míry graduace bývají vyšší v zemích, kde jsou nabízeny programy s kratší délkou studia.

[Graf A3.1. Míra graduace na úrovni terciárního vzdělávání typu A \(1995, 2000, 2005\)](#)

- Míra graduace u kratších odborně orientovaných programů terciárního vzdělávání je 9 % a u programů vedoucích k vyšší vědecké kvalifikaci 1,3 %.
- V 19 zemích OECD, pro které jsou tyto údaje k dispozici, průměrně 30 % terciárních studentů studium nedokončí.

Podíl mladých lidí, kteří chtějí pokračovat na terciární úrovni vzdělávání, vykazuje značnou variabilitu

Přibližně 57 % 15letých v zemích OECD předpokládá, že půjdou na vysokou školu, ale tento podíl se pohybuje od až 95 % žáků v Koreji po pouhých 21 % v Německu. Ukazatele dokládají, že v rámci zemí se záměry žáků liší podle jejich výsledků, pohlaví, socio-ekonomického zázemí a statutu imigranta.

- Údaje získané v roce 2003 v rámci Programu mezinárodního hodnocení žáků (PISA), který organizuje OECD, dokládají, že záměry 15letých, co se týče získání vysokoškolského vzdělání, úzce souvisejí s jejich výsledky v matematice a čtení.

- Bez ohledu na své relativní akademické schopnosti očekávají 15letí s horším socio-ekonomickým zázemím méně často, že získají terciární vzdělání, než ti s lepším socio-ekonomickým zázemím.

- Ve většině zemí 15letí žáci z rodin přistěhovalců častěji zamýšlejí získat vysokoškolské vzdělání než jejich místní vrstevníci. Relativní očekávání těchto žáků jsou ještě vyšší, srovnáme-li je s místními žáky s podobnými schopnostmi a socio-ekonomickým zázemím.

Školy a společnost se při integraci přistěhovalců potýkají se složitými problémy

Mezinárodní migrace se ve většině zemí OECD stává zásadním problémem, který vyvolává intenzivní debaty o způsobech úspěšné integrace přistěhovalců do společnosti a v přístupu na pracovní trh. PISA vnáší do diskuse důležitý nový pohled, když hodnotí studijní úspěchy 15letých žáků z rodin přistěhovalců. Je zřejmé, že před školskými systémy, zejména v Evropě, stojí vážné výzvy. Ukazatele dokládají, že:

- Ve 14 zemích OECD s vysokým počtem imigrantů zaostávají žáci z první generace přistěhovalců v matematice v průměru o 48 bodů za svými místními vrstevníky, což odpovídá pokroku za více než jeden rok školní docházky. V druhé generaci představuje výkonnostní „ztráta“ stále ještě významných 40 bodů. V Kanadě, Lucembursku, Švédsku a Švýcarsku a v partnerském čínském Hongkongu dosahují žáci z druhé generace přistěhovalců podstatně lepších výsledků; kdy ve Švýcarsku se rozdíl snížil o 31 bodů a ve Švédsku o 58 bodů.

- Výkonnostní zaostávání žáků z prostředí přistěhovalců se v jednotlivých zemích velmi liší – od nepodstatného rozdílu v Austrálii, Kanadě a na Novém Zélandu po více než 90 bodů v Belgii a Německu, dokonce i u dětí z druhé generace přistěhovalců.

Tabulka C3.1. Dlouhodobý nárůst počtu žáků a studentů studujících v zahraničí

Jen málo zemí si může dovolit spoléhat na rodiny oplývající bohatstvím nebo lidským kapitálem, chtějí-li zajistit společnosti více vysoce vzdělaných jedinců

Země se velmi liší podle toho, v jaké míře dokázaly zpřístupnit vyšší vzdělání studentům z dělnických rodin. Úbytek pracovních míst nevyžadujících kvalifikaci v rozvinutých zemích naznačuje, že nekvalifikovaní pracovníci se mohou stávat stále větším sociálním břemenem a mohou čelit prohlubujícím se nerovnostem. Vyrovnavání podmínek zámožných a méně zámožných studentů není pouze otázkou rovnoprávnosti, je to také cesta, jak rozšířit zdroje pro nábor na vysoce kvalifikovaná pracovní místa a zvýšit konkurenci na trhu práce. Ukazatele dokládají, že:

– V mnoha zemích mají studenti větší šanci účastnit se vyššího vzdělávání, pokud vyššího vzdělání dosáhli jejich otcové. Irsko a Španělsko zajišťují nejspravedlivější přístup k vyššímu vzdělání, zatímco ve Francii, Německu, Portugalsku a Rakousku mají studenti z dělnických rodin jen asi poloviční šanci, že se účastní vyššího vzdělávání, ve srovnání s tím, co napovídá jejich podíl na celkové populaci.

Čím déle jednotlivci studují, tím spíše si najdou zaměstnání a budou více vydělávat

Ekonomiky zemí OECD se čím dál více spoléhají na stabilní přísun dobře vzdělaných pracovníků a tento trend se bude zřejmě posilovat. S tím jak obyvatelstvo v zemích OECD stárne, pomohou vyšší úroveň vzdělání a prodloužení ekonomické aktivity snížit míru závislosti a odlehčit břemenu veřejného financování důchodů. Ukazatele dokládají, že:

– Míra zaměstnanosti se ve většině zemí OECD zvyšuje s dosaženým vzděláním. Až na několik výjimek je zaměstnanost osob s terciárním vzděláním výrazně vyšší než zaměstnanost osob s vyšším sekundárním vzděláním.

– Zaměstnanost žen zásadním způsobem ovlivňuje obecnou míru zaměstnanosti. Sedm zemí s nejvyšší obecnou mírou zaměstnanosti 25–64letých – Dánsko, Island, Norsko, Nový Zéland, Švédsko, Švýcarsko a Spojené království – zároveň patří mezi země s nejvyšší obecnou mírou zaměstnanosti žen.

– Rozdíly v zaměstnanosti mužů a žen jsou větší u skupin s nižším vzděláním. Mezi osobami bez sekundárního vzdělání je šance být zaměstnán u mužů o 23 procentních bodů vyšší než u žen. U osob s nejvyšší kvalifikací tento rozdíl klesá na 10 procentních bodů.

– V 25 zemích OECD a partnerském Izraeli byly výdělky osob s vysokoškolským vzděláním a vědeckou kvalifikací nejméně o 50 % vyšší než výdělky osob, které nedosáhly ani vyššího sekundárního vzdělání.

Graf A9.1 Individuální vnitřní míra návratnosti pro osoby s vysokoškolským vzděláním, ISCED 5/6 (2003)

Země OECD vydávají 6,2 % úhrnu svých hrubých domácích produktů na vzdělávací instituce a začínají více zvažovat efektivitu svých vzdělávacích systémů

Rozvoj vzdělávání je doprovázen obrovskými finančními investicemi. V letech 1995–2004 vzrostly v zemích OECD výdaje na vzdělávací instituce bez rozlišení úrovně vzdělávání v průměru o 42 %. Ukazatele naznačují, že při zachování současné úrovně výdajů se v zemích OECD mohou výstupy ze vzdělávání zvýšit o 22 %. Další zjištění:

– Výdaje na vlastní vzdělávání (bez výzkumu a vývoje a doplňkových služeb) v institucích terciárního vzdělávání činí v průměru okolo 7 664 USD na studenta a pohybují se od 4 500 či méně USD v Itálii, Polsku, Řecku a Turecku po více než 9 000 USD v Austrálii, Dánsku, Norsku, Rakousku, Spojených státech a Švýcarsku.

– Země OECD vydávají v průběhu celého primárního a sekundárního vzdělávání průměrně 81 485 USD na žáka, a to od méně než 40 000 USD v Mexiku, Polsku, Slovenské republice a Turecku po 100 000 a více USD v Dánsku, na Islandu, v Lucembursku, Norsku, Rakousku, Spojených státech a Švýcarsku.

– Nižší výdaje na žáka či studenta nemusí nutně vést k horším výsledkům. Například úhrnné výdaje v Koreji a Nizozemsku jsou pod průměrem OECD, přesto však obě země byly v průzkumu PISA 2003 mezi zeměmi s nejlepšími výsledky žáků.

Soukromé zdroje financování vzdělávání nabývají na důležitosti ...

V průměru věnují země OECD 13,4 % celkových veřejných výdajů na vzdělávací instituce, ale tyto výdaje se pohybují od 10 a méně procent v České republice, Itálii, Japonsku, Německu a Řecku po více než 20 % v Mexiku a na Novém Zélandu. V roce 2004 pocházelo průměrně 87 % výdajů na všechny úrovně vzdělávání z veřejných zdrojů. Ve všech zemích, pro které jsou k dispozici srovnatelné údaje, se v letech 1995 až 2004 zvýšilo veřejné financování bez rozlišení úrovně vzdělávání. Avšak soukromé výdaje se téměř ve třech čtvrtinách zemí zvýšily ještě více. Přibližně 24 % výdajů na terciární vzdělávání a 20 % výdajů na předškolní instituce pochází ze soukromých zdrojů.

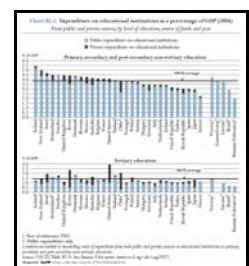
... ale podíl soukromého financování stejně tak, jako školné předepisované vzdělávacími institucemi jsou značně rozdílné

Terciární vzdělávací instituce typu A v zemích OECD a partnerských státech předepisují značně rozdílné školné. Ve čtvrtině zemí OECD (ve všech skandinávských zemích, v České republice, Irsku a Polsku) se na veřejných institucích neplatí žádné školné. Naopak ve čtvrtině ze zemí OECD a partnerských států překračuje roční školné pro domácí studenty na veřejných institucích 1 500 USD. Z devatenáctky zemí Evropského společenství pouze dvě mají školné pro řádné domácí studenty vyšší než 1 100 USD, ale to se týká závislých soukromých škol.

Graf B2.1. Podíl výdajů na vzdělávací instituce na hrubém domácím produktu bez rozlišení úrovně vzdělávání (1995, 2004)

Graf B2.2. Podíl výdajů na vzdělávací instituce na hrubém domácím produktu podle úrovně vzdělávání (2004)

I v zemích OECD, kde studenti musí platit školné, je dostupnost terciárního vzdělávání typu A vysoká

Země OECD, kde studenti musí platit školné a kde mohou využívat zvlášť rozsáhlý systém veřejných podpor, nevykazují ve srovnání s průměrem OECD nižší úroveň dostupnosti terciárního vzdělávání typu A. Například Austrálie (82 %) a Nový Zéland (79 %) mají jedny z nejvyšších měr vstupu na terciární úroveň vzdělávání typu A a Nizozemsko (59 %) a Spojené státy (64 %) jsou nad průměrem OECD. Spojené království (51 %) je těsně pod průměrem OECD (54 %), třebaže míra vstupu na terciární úroveň vzdělávání typu A vzrostla mezi roky 2000 a 2005 o 4 procentní body.

Lidé využívají příležitosti ke studiu jak v nižším, tak ve vyšším věku a mnozí z nich vyhledávají studium v zahraničí

Mezi zeměmi sice existují významné rozdíly v míře účasti na neškolském (non-formal), pokračujícím vzdělávání a odborné přípravě v rámci zaměstnání, nicméně ve čtyřech zemích OECD – v Dánsku, Finsku, Spojených státech a Švédsku – se vzdělávacích kursů tohoto typu zúčastnilo během uplynulých 12 měsíců více než 35 % 25–64letých.

– Dospělí s vyšším dosaženým vzděláním se častěji účastní neškolského (non-formal), pokračujícího vzdělávání a odborné přípravy v rámci zaměstnání než dospělí s nižším vzděláním.

– Ve více než polovině zemí OECD je 70 % 3–4letých dětí zapsáno do předškolního nebo základního vzdělávání. V devatenáctce evropských zemích OECD dosahuje tento podíl 75,9 %.

– V roce 2005 studovalo více než 2,7 milionu terciárních studentů v zahraničí, což představuje 5% nárůst celkového přílivu zahraničních studentů oproti předchozímu roku.

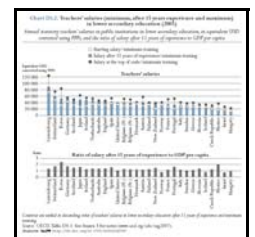
Doba výuky, platy učitelů a počet žáků na učitele se v zemích velmi liší

Rozhodnutí o tom, kolik hodin a let studenti stráví ve třídě a kolika předmětům se budou učit, odrážejí národní priority a zájmy. Vzdělávání pomáhají formovat i rozpočtová pravidla: Platy učitelů představují největší položku na zabezpečení školního vzdělávání a jako takové jsou rozhodující pro úvahy řídicích pracovníků, kteří usilují jak o kvalitu vzdělávání, tak o omezení výdajů. Přestože se velikost třídy stala v mnoha zemích OECD živým tématem, důkazy o jejím vlivu na výsledky žáků jsou nejednoznačné. Další zjištění o těchto základních problémech vzdělávací politiky:

– V zemích OECD zabírá výuka čtení, psaní a literatury, matematiky a přírodovědy téměř 50 % povinné vyučovací doby 9–11letých žáků. V Austrálii a partnerském Chile a Izraeli se čtení, psaní a literaturě věnuje 13 či méně procent povinného kurikula, zatímco ve Francii, Mexiku a Nizozemsku je to 30 % a více.

– Platy učitelů s nejméně 15letou praxí v nižším sekundárním vzdělávání

Graf D3.2. Platy učitelů (minimální, po 15 letech praxe a maximální) na nižším stupni sekundárního vzdělávání (2005)

jsou v Koreji a Mexiku více než dvakrát vyšší než hrubý domácí produkt na osobu, zatímco na Islandu, v Norsku a partnerském Izraeli představují 75 či méně procent hrubého domácího produktu na osobu. Tyto platy se pohybují od méně než 16 000 USD v Maďarsku po 51 000 a více USD v Koreji, Německu a Švýcarsku a více než 88 000 USD v Lucembursku.

– Třebaže hodnocení škol podle výsledků žáků a evaluační systémy se uplatňují v zemích OECD stále častěji a dvě třetiny těchto zemí má předpisy vyžadující evaluaci či autoevaluaci nižších sekundárních škol, jen pár zemí využívá informací z evaluací a hodnocení podle výsledků k uplatnění finančních pobídek a sankcí.

– V letech 2000 až 2005 se průměrná velikost třídy výrazně nezměnila, ale zdá se, že rozdíly mezi zeměmi OECD ve velikosti třídy se snížily. Velikost třídy se snížila v zemích, které měly relativně velké třídy jako Japonsko, Korea a Turecko, a zvýšila v zemích s relativně malými třídami jako Island.

© OECD 2007

Tento přehled není oficiálním překladem OECD.

Reprodukce tohoto přehledu je povolena, jsou-li uvedena autorská práva OECD a název původní publikace.

Vícejazyčné přehledy jsou překlady výtahů z publikací OECD původně publikovaných v angličtině a francouzštině.

Jsou zdarma k dispozici v internetovém knihkupectví OECD: www.oecd.org/bookshop/

Další informace poskytnete Odbor pro legislativu a překlady při OECD, Ředitelství pro veřejné záležitosti a komunikaci: e-mail: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Navštivte naši internetovou stránku: www.oecd.org/rights/

